

knowledge, practical skills, professional values and personal qualities, and they, in turn, contribute to the formation of professional identity.

Key words: *professional identity, self-knowledge, self-analysis, self-determination, diplomat, professional training.*

УДК 37.014.3(477)-051]:334.7:005.336.2

Тетяна Бортнюк

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний
коледж» Волинської обласної ради
ORCID ID 0000-0001-9673-1366
DOI DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/104-114

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Метою статті є визначення й обґрунтування принципів формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Для досягнення мети було використано такі методи дослідження: аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення, синтез, формулювання висновків. Згідно з логікою процесу формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи, з позиції системного підходу як методологічного підґрунтя, актуалізовано необхідність визначення принципів його організації. У площині аналізу актуальних досліджень різноаспектно представлено напрями дослідження заявленої проблеми в науковому дискурсі. Окреслено наукові позиції щодо дефініції понять «дидактичні принципи», «принципи навчання». На підставі проведеного теоретичного аналізу й узагальнення виокремлено та обґрунтовано загальнодидактичні (гуманізації та гуманітаризації; науковості й ґрунтовності; фундаментальності; систематичності; свідомості й активності; цілісності та інтеграції) і специфічні принципи (інноваційності, суб'єктності та творчої самостійності, проєктної організації діяльності, контекстного навчання) формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Ключові слова: *загальнодидактичні принципи, майбутній учитель, підприємницька компетентність, початкова школа, системний підхід, специфічні принципи, формування.*

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічних трансформацій українського суспільства за законами ринку та вільного підприємництва, динамічності різномасштабних змін та інноваційності актуалізується необхідність утвердження компетентнісної освітньої парадигми, інноваційним елементом якої є підприємницька компетентність. Система освіти сьогодні приділяє виняткову увагу формуванню підприємницької компетентності майбутніх учителів, здатності до швидкої оцінки й реагування на запити ринку освітніх послуг, позаяк сучасні реалії соціокультурного життя вимагають високих професійних та особистісних якостей фахівця, подолання стереотипів мислення, готовності до набуття нового досвіду, самостійного створення робочих місць, почуття відповідальності перед сім'єю, колективом, суспільством, державою

(Гуменюк, 2019, с. 52), розуміння політичних і соціально-економічних підвалин функціонування держави, усвідомлення особливостей організації економічної сфери, володіння елементарними вміннями оптимально організувати свій час, бюджет, внутрішні й зовнішні ресурси з максимальною користю для себе (Лупаренко, 2020, с. 244). Відтак, перед закладами вищої педагогічної освіти постає завдання формування в майбутніх учителів, зокрема початкової школи, підприємницької компетентності. Логіка досліджуваного процесу з позиції системного підходу як методологічного підґрунтя, зумовлює необхідність визначення принципів його організації. При цьому ми керуємося сформованим у науковому дискурсі розумінням принципів (від лат. *principium*) як провідних істин, початку, основи, вихідних положень, орієнтирів для побудови певної наукової теорії, основних вимог до діяльності й поведінки, які визначають їх спрямованість, відображають розуміння перебігу об'єктивних законів і закономірностей їх здійснення (Вишнякова, 1999, с. 493; Шлейермахер, 2004, с. 169). До того ж важливим для нас є те, що принципи в освіті, окреслюючи певну систему вимог і правил, вказівок, як потрібно діяти найкращим чином, аналізуються як базис реалізації певної освітньої концепції, що дозволяє обґрунтувати доцільність певної педагогічної новації і регламентувати її застосування (Белкин, 2000, с. 11).

Аналіз актуальних досліджень засвідчив багатоаспектність представлення в наукових розвідках порушеної проблеми у площині різних напрямів фахового спрямування, а саме: досліджуються принципи формування підприємницької компетентності майбутніх рестораторів (М. Ткаченко); майбутніх фахівців сфери обслуговування (В. Майковська); майбутніх менеджерів (Є. Белан, М. Пономарьова, М. Стрельников), фахівців економічного профілю (Ю. Білова), підприємницької компетентності студентів у закладах вищої освіти (С. Лупаренко). Конструктивним нам видається аналіз принципів формування цифрової компетентності майбутніх педагогів (О. Мирошниченко). Втім, питання дефініції принципів формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи не студіюється вченими, що й зумовило наш науковий пошук.

Метою статті є визначення й обґрунтування принципів формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Методи дослідження. Для досягнення мети було використано такі методи дослідження: аналіз науково-педагогічної літератури, узагальнення, синтез, формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. Під час визначення принципів формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя

початкової школи ми, передусім, виходимо з того, що в наукових розвідках принцип характеризується як інструментальний абрис педагогічної концепції, що окреслюється в категоріях діяльності як методичний вираз пізнаних законів та закономірностей, знання про цілі, сутність, зміст, структуру навчального процесу, виражене у формі, яка дає можливість використовувати їх як регулятивні норми практики (Красовська, 2017, с. 136).

У контексті досліджуваної проблеми сукупність принципів (загальнодидактичних та специфічних) є інструментальним виразом авторської концепції, що зумовлює здійснення на належному рівні процесу професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, оскільки таким чином віддзеркалюється хід об'єктивних законів та закономірностей фахового навчання, скерованого на розвиток особистості студентів, визначаючи зміст, форми й методи навчальної роботи відповідно до загальних цілей та особливостей професійної педагогічної діяльності.

За Українським педагогічним словником дидактичні принципи трактуються як принципи дидактики, які визначають зміст, організаційні форми й методи навчальної роботи згідно із загальними цілями виховання й закономірностями процесу навчання. При цьому до основних дидактичних принципів віднесено: науковість навчання, виховуючий характер навчання, наочність навчання, свідомість і активність у навчанні, міцність засвоєння знань, систематичність і послідовність у навчанні, доступність навчання, індивідуальний підхід до учнів (Гончаренко, 1997, с. 89). У цьому ж довідковому виданні пропонується дефініція «принципи навчання» як основних вихідних положень теорії навчання. Зазначається також, що вітчизняна педагогічна наука розкриває систему дидактичних принципів, виходячи з наукового розуміння сутності виховання й навчання. Ця система ґрунтується на принципах: зв'язку змісту й методів навчання з національною культурою і традиціями; виховуючого характеру навчання, науковості, систематичності, наступності, свідомості й активності учнів, наочності, доступності, індивідуалізації процесу навчання, уважного вивчення інтересів, здібностей, нахилів кожного учня (Гончаренко, 1997, с. 270).

Нам імпонує позиція В. Майковської щодо застосування для визначення сутності підприємницької компетентності майбутнього фахівця сфери обслуговування методологічних принципів, загальноприйнятих, за твердженням ученої, у педагогічних дослідженнях: єдності історичного й логічного, конкретно-історичний підхід до проблеми дослідження; усебічності та об'єктивності соціально-економічних та психолого-педагогічних процесів і явищ; єдності теорії й практики (Майковська, 2020, с.212-213).

Суттєвим вважаємо використання вченою загальнонаукового принципу співвідношення загального, особливого й одиничного як методологічної підстави вирішення порушеного питання, де навчання у вищій школі віддзеркалює рівень загального, професійна підготовка майбутніх фахівців сфери обслуговування – рівень особливого, а виділення в ній підприємницького складника – рівень одиничного (Майковська, 2020, с. 213).

У площині порушеної проблеми конструктивним нам видається виокремлення М. Ткаченко таких загальних принципів формування підприємницької компетентності майбутніх рестораторів: гуманізації та гуманітаризації, наступності й перспективності, інтеграції, інтердисциплінарності, надпредметності, професійно-економічної спрямованості, свідомості та творчої активності, особистісного і професійного розвитку, розвивального навчання й рефлексивності (Ткаченко, 2018, с. 147-148).

За твердженням О. Мирошніченко, основними дидактичними принципами, якими необхідно керуватися у процесі формування цифрової компетентності майбутніх педагогів закладів вищої освіти, є: науковості та систематичності, наочності й доступності, міцності результатів навчання, поєднання колективних та індивідуальних форм і способів навчальної роботи, свідомості й самостійності, інтегрованості та паралельності навчання (Мирошніченко, 2020, с. 138).

Відповідно до результатів наукових досліджень (Волошина, 2011; Майковська, 2020 та ін.) доцільними під час формування підприємницьких якостей майбутніх фахівців сфери обслуговування є такі дидактичні принципи: орієнтованість вищої освіти на розвиток особистості майбутнього фахівця; відповідність змісту вищої освіти сучасним і прогнозованим тенденціям розвитку науки; оптимальність поєднання загальних, групових та індивідуальних форм організації освітнього процесу; раціональне застосування сучасних методів і засобів навчання на різних етапах підготовки фахівців; відповідність результатів підготовки фахівців вимогам, які висуваються конкретною сферою їх професійної діяльності, забезпечення їх конкурентоспроможності; єдності наукової, навчальної та позанавчальної діяльності студентів; професійної спрямованості; професійної мобільності; проблемності; емоційності й мажорності всього освітнього процесу (Волошина, 2011).

Крізь призму викладеного вище під час розроблення загальнодидактичних принципів, керуючись тим, що будь-яка навчальна діяльність має підпорядковуватися дидактичним принципам, виокремлюємо такі, що забезпечують формування підприємницької

компетентності майбутнього вчителя початкової школи в контексті їхньої професійної підготовки в закладі вищої освіти: *гуманізації та гуманітаризації; науковості й ґрунтовності; фундаментальності; систематичності; свідомості та активності; цілісності й інтеграції.*

Принцип гуманізації та гуманітаризації центрує увагу на формуванні «особистісної зрілості» та «олюдненні» змісту освіти (Гончар, 2010); ціннісно-мотиваційній домінанті особистісної орієнтації фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи, самоактуалізації в майбутній професійно-педагогічній, у тому числі підприємницькій, діяльності, смисложиттєвій орієнтації й прояву професійної компетентності (Шишова, 1998). Цей принцип диктує необхідність гуманітарної спрямованості всіх навчальних дисциплін у закладі вищої освіти, що формуватиме критичність мислення, додаватиме у викладання колізії історії, логіку традицій відповідної предметної галузі, її соціальні й економічні підвалини, етичні і моральні аспекти, забезпечувати підготовку майбутнього вчителя початкової школи до життя та продуктивної, підприємницької педагогічної роботи в нинішньому динамічному світі, усвідомлення свого місця в ньому.

Сутність *принципу науковості й ґрунтовності* у площині дослідження відображає визначальні дидактичні ідеї – наукове підґрунтя знань, їх глибоку усвідомленість і відповідність об'єктивній дійсності, що стимулює пізнавальну діяльність, розвиває творчий потенціал особистості майбутнього вчителя початкової школи. Ми солідарні з думкою С. Гончаренка щодо визначення науковості як одного з найважливіших дидактичних принципів, в основі якого «лежить об'єктивна закономірність: наукова картина світу, яка є наслідком наукових знань про світ, може бути сформована лише на основі системи наукових знань про природу, суспільство і психіку людини», висуваючи низку вимог до змісту освіти й методів навчання – тільки достовірні наукові факти й істини...» (Гончаренко, 1997, с. 228). Щодо ґрунтовності, то в ракурсі дослідження підприємницькі знання, вміння й навички є ґрунтовними тоді, коли вони є глибоко усвідомленими студентами й тісно пов'язаними з педагогічною практикою, є базисом конструктивної підприємливої поведінки майбутніх учителів, що створює передумови для їхнього всебічного й професійного розвитку.

Погоджуючись із Г. Матуковою (Матукова, 2016), вважаємо, що *принцип фундаментальності* уможливорює всебічне засвоєння студентами наукових основ професійної підприємницької діяльності за

умови високого рівня оволодіння практичними професійними навичками, корелюючи з принципом науковості та ґрунтовності.

Принцип систематичності сприяє формуванню підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи у взаємозв'язку з компетентностями, що забезпечують інтегративний результат фахової підготовки – компетентний учитель початкової школи, який уміє швидко адаптуватися в нестабільних умовах, здатний до ризику, самостійного вибору сфер діяльності, поведінки, орієнтований на успіх, саморегуляцію.

Принцип свідомості й активності виявляється в глибокому усвідомленні та осмисленні знань, засвоєнні правил підприємницької діяльності, свідомому ставленні студентів до навчальних занять, формування підприємницької компетентності через стимулювання в майбутніх учителів початкової школи пізнавальної та творчої активності, готовності сприймати нові знання і прагнути до самостійного пошуку цінної інформації у площині педагогічного підприємництва.

Під час виокремлення *принципу цілісності та інтеграції* керуємося науковою позицією Д. Кільдерова щодо інтеграції як важливого дидактичного принципу, що сприяє розбудові освітньої системи на засадах предметності як загальної форми методу інтеграції в педагогічному процесі. Конструктивною нам видається думка вченого щодо фундаментальності процесу інтеграції в освітянській практиці, що зумовлює атрибути проектування дидактичної системи. Міжпредметна інтеграція підвищує ефективність сприйняття через реалізацію таких функцій, як диференціація, класифікація, або структуризація, систематизація, що ґрунтується на методі синтезу для досягнення цілісності (Кільдеров, 2012).

Необхідність виокремлення специфічних принципів формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи впливає з розуміння принципу (за В. Краєвським) як феномену методологічного знання, що виражає орієнтацію будь-якого виду методологічної діяльності на перетворення практики, де «поруч із наявними характеристиками об'єктної галузі відбиваються також тенденції, можливості її зміни і перетворення» (Краевский, 2001, с. 9). З таких позицій нами визначені такі *специфічні принципи* формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи: *інноваційності, суб'єктності та творчої самостійності, проектної організації діяльності, контекстного навчання.*

Принцип інноваційності в контексті порушеної проблеми вбачається в динамічності змісту, форм, методів і технологій підготовки до

професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи, що формує в нього підприємницький досвід, інноваційний світогляд, здатність до творчого вирішення професійних завдань, вміння проєктувати, організовувати і здійснювати професійну діяльність та варіативно і гнучко вирішувати практичні завдання. Це передбачає вдосконалення освітнього процесу згідно з Державним стандартом початкової освіти, Професійним стандартом «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», перехід від «підтримувальної» до «випереджальної» інноваційної освіти, інтенсивно генеруючи не лише нові знання, але й нові технології.

Згідно з принципом *суб'єктності та творчої самостійності* студент є суб'єктом пізнавальної діяльності, що усвідомлює мету навчання, володіє вмінням планування й організації своєї роботи, схильний до самоаналізу та самоконтролю, здатний брати на себе відповідальність за результати навчальної діяльності, позаяк саме суб'єктні властивості особистості, як слушно відзначає С. Рубінштейн, виявляються у здатності тих, хто навчається, бути активними й самостійними в діяльності, установлювати міжособистісні стосунки, вступати в діяльнішу взаємодію; в умінні прогнозувати, аналізувати й коригувати свою діяльність (Рубинштейн, 1999, с. 195). Реалізація цього принципу потребує спеціальної роботи викладача, спрямованої на формування в майбутніх учителів початкової школи здатності до адаптації щодо нових умов навчання, спроможності освоювати соціальний простір, цілеспрямовано перетворювати себе.

Ми солідарні з думкою вчених (Шарина, 2018; Алексеєва, 2020; Майковська, 2020 та ін.), що *принцип проєктної організації діяльності* реалізується через створення організаційних, методичних і змістових засад формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи, узагальнення й систематизацію знань студентів під час постановки цілей, планування дій щодо їх досягнення, втілення проєктного задуму та оцінки отриманих результатів; долучає студентів до розв'язання конкретних життєво важливих проблем, сприяє розвитку творчих здібностей, логічного й креативного мислення, ініціативності. При цьому ми виходимо з того, що в основу методу проєктів покладено його прагматичну спрямованість на результат, для досягнення якого студенти повинні навчитися самостійно знаходити і вирішувати проблему на основі знань із різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки вибору варіантів вирішення проблеми, установлювати причинно-наслідкові зв'язки її виникнення (Майковська, 2020, с. 209-210).

Цілком правомірним нам видається узагальнення, що на основі принципу організації проєктної діяльності створюються можливості для прийняття рішення в умовах моделювання підприємницької діяльності у професійній сфері, що ініціює пізнавальний освітній процес і запобігає набуттю «інертних» знань (Маклаков, 2001).

Під час виокремлення *принципу контекстного навчання* ми керувалися базисними конструктивними ідеями, виявленими в науковому дискурсі:

- ґрунтування контекстного навчання на орієнтирах гуманістичної педагогіки, позаяк передбачає максимальне наближення професійної підготовки до реалій майбутньої професійної діяльності; упровадження практично орієнтованих форм, методів та засобів навчання; формування здатності майбутнього фахівця аналізувати, прогнозувати й проєктувати траєкторію власного професійного шляху; розвиток професійних якостей (Марчук, 2009);

- акцентування на формуванні професійної мотивації розвитку особистості, коли зміст навчальної діяльності студента формується не лише в контексті логіки навчальних предметів, а й з моделі професіонала та логіки його майбутньої професійної діяльності (Жукова, 2011).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, на підставі проведеного теоретичного аналізу й узагальнення нами виокремлено та обґрунтовано загальнодидактичні (гуманізації та гуманітаризації; науковості й ґрунтовності; фундаментальності; систематичності; свідомості та активності; цілісності й інтеграції) і специфічні (інноваційності, суб'єктності та творчої самостійності, проєктної організації діяльності, контекстного навчання) принципи формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Перспективи подальших наукових розвідок пов'язуємо з розробленням концепції формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Белкин, А. С. (2000). *Основы возрастной педагогики*. Москва: Академия (Belkin, A. S. (2000). *Foundations of age-related pedagogy*. Moscow: Academy).
- Вишнякова, С. М. (1999). *Профессиональное образование: словарь, ключевые понятия, термины, актуальная лексика*. Москва: НМЦ СПО (Vishniakova, S. M. (1999). *Professional education: vocabulary, key concepts, terms, current vocabulary*. Moscow: NMC SPO).
- Волошина, Т. А. (2011). *Формирование предпринимательских качеств студентов педагогического вуза в процессе интерактивного обучения* (автореф. дис. ...

- канд. пед. наук: 13.00.08). Санкт-Петербург (Voloshina, T. A. (2011). *Formation of entrepreneurial qualities of students of a pedagogical university in the process of interactive learning* (PhD thesis abstract). Saint Petersburg).
- Гончар, О. В. (2010). Педагогічна взаємодія як ключова складова гуманізації навчального процесу у вищому навчальному закладі. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*, 2, 62-66 (Gonchar, O.V. (2010). Pedagogical interaction as a key component of the humanization of the educational process in higher education. *Proceedings. Series: Pedagogy*, 2, 62-66).
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь (Goncharenko, S. U. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. Kyiv: Lybid).
- Жукова, І. А. (2011). *Контекстное обучение как средство формирования профессиональной компетентности будущих юристов* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Москва (Zhukova, I. A. (2011). *Contextual training as a means of forming the professional competence of future lawyers* (PhD thesis abstract). Moscow).
- Кільдеров, Д. Е. (2012). Інтеграційні процеси як соціально-педагогічна проблема підвищення якості освіти. *Вища освіта України. Темат. вип. «Педагогіка вищ. шк.: методологія, теорія, технології»*, Дод. 1, Т. 2, 144-151 (Kilderov, D. E. (2012). Integration processes as a socio-pedagogical problem of improving the quality of education. *Higher education in Ukraine. Thematic issue "Higher school pedagogy: methodology, theory, technologies"*, Appendix 1, Vol. 2, 144-151).
- Краевский, В. В. (2001). *Методология научного исследования*. Санкт-Петербург: СПб ГУП (Kraievsky, V. V. (2001). *Research methodology*. St. Petersburg: SPb GUP).
- Красовська, О. О. (2017). *Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій* (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Житомирський державний університет, Житомир (Krasovska, O. O. (2017). *Theoretical and methodological principles of professional training of future primary school teachers in the field of art education by means of innovative technologies* (DSc thesis). Zhytomyr State University, Zhytomyr).
- Лупаренко, С. (2020). Зміст, форми й методи розвитку підприємницької компетентності студентів у закладах вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 28, 2, 243-247 (Luparenko, S. (2020). Content, forms and methods of development of entrepreneurial competence of students in higher education institutions. *Current issues of the humanities*, 28, 2, 243-247).
- Майковська, В. І. (2020). *Теорія і практика формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах вищої освіти* (дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04). Суми (Maikovska, V. I. (2020). *Theory and practice of formation of entrepreneurial competence of future specialists in the field of service in higher education institutions* (DSc thesis). Sumy).
- Маклаков, А. Г. (2001). *Общая психология*. СПб.: Интер (Maklakov, A. G. (2001). *General psychology*. St. Petersburg: Inter).
- Марчук, І. П. (2009). *Формування професійних якостей майбутнього соціолога у процесі контекстного навчання* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Запоріжжя (Marchuk, I. P. (2009). *Formation of professional qualities of the future sociologist in the process of contextual learning* (PhD thesis abstract). Zaporizhzhia).
- Мирошниченко, О. А. (2020). *Формування цифрової компетентності майбутніх педагогів вищої школи у процесі фахової підготовки* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Запоріжжя (Myroshnychenko, O. A. (2020). *Formation of digital*

competence of future teachers of higher school in the process of professional training (PhD thesis). Zaporizhzhia).

- Рубинштейн, С. Л. (1999). *Основы общей психологии*. СПб.: Питер (Rubinstein, S. L. (1999). *Fundamentals of General Psychology*. SPb.: Peter).
- Ткаченко, М. В. (2018). *Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ (Tkachenko, M. V. (2018). *Formation of entrepreneurial competence of future specialists of restaurant business in vocational schools* (PhD thesis). Kyiv).
- Шарина, А. В. (2018). *Формирование предпринимательской активности обучающихся по специальности технического профиля профессиональных образовательных организаций* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08). Нижний Новгород (Sharina, A. V. (2018). *Formation of entrepreneurial activity of students in the specialty of the technical profile of professional educational organizations* (PhD thesis). Nizhni Novgorod).
- Шишова, Г. Б. (1998). *Допрофессиональная подготовка старшеклассников к предпринимательской деятельности* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Казань (Shyshova, G. B. (1998). *Pre-professional preparation of high school students for entrepreneurial activity* (PhD thesis). Kazan).
- Шлейермахер, Ф. Д. (2004). *Герменевтика*. Санкт-Петербург: Европейский дом (Schleiermacher, F. D. (2004). *Hermeneutics*. Saint Petersburg: European House).

РЕЗЮМЕ

Бортнюк Татьяна. Принципы формирования предпринимательской компетентности будущего учителя начальной школы.

Цель статьи – определение и обоснование принципов формирования предпринимательской компетентности будущего учителя начальной школы. Для достижения цели были использованы следующие методы исследования: анализ научно-педагогической литературы, обобщение, синтез, формулирование выводов. Согласно логике процесса формирования предпринимательской компетентности будущего учителя начальной школы, с позиции системного подхода как методологической основы, актуализирована необходимость определения принципов его организации. В плоскости анализа актуальных исследований разноаспектно представлены направления исследования заявленной проблемы в научном дискурсе. Обозначены научные позиции относительно определения понятий «дидактические принципы», «принципы обучения». На основании проведенного теоретического анализа и обобщения выделены и обоснованы общедидактические (гуманизации и гуманитаризации; научности и основательности; фундаментальности; систематичности; сознания и активности; целостности и интеграции) и специфические принципы (инновационности, субъектности и творческой самостоятельности, проектной организации деятельности, контекстного обучения) формирования предпринимательской компетентности будущего учителя начальной школы.

Ключевые слова: общедидактические принципы, будущий учитель, предпринимательская компетентность, начальная школа, системный подход, специфические принципы, формирование.

SUMMARY

Bortnyuk Tatiana. Principles of the entrepreneurial competence formation of the future primary school teacher.

The purpose of the article is to determine and substantiate the principles of formation of entrepreneurial competence of the future primary school teacher. To achieve this goal, the

following research methods were used: analysis of scientific and pedagogical literature, generalization, synthesis, formulation of conclusions. According to the logic of the process of formation of entrepreneurial competence of the future primary school teacher, from the standpoint of a systematic approach as a methodological basis, the need to determine the principles of its organization is actualized. In the field of analysis of current research, the directions of research of the stated problem in the scientific discourse are presented in various aspects. It is substantiated that in the context of the researched problem the set of principles (general and specific) is an instrumental expression of the author's concept, which determines implementation of the process of professional training of future primary school teachers, as it reflects the course of objective laws and laws of development of students' personality, determining the content, forms and methods of educational work in accordance with the general goals and features of professional pedagogical activity. Scientific positions on the definition of "didactic principles", "principles of learning" are outlined. Didactic principles are interpreted as the principles of didactics, which determine the content, organizational forms and methods of educational work in accordance with the general objectives of education and the laws of the learning process. On the basis of the conducted theoretical analysis and generalization the general didactic (humanization; science and thoroughness; fundamentalism; systematicity; consciousness and activity; integrity and integration) and specific principles (innovation, subjectivity, contextual and creative organization) of entrepreneurial competence formation of the future primary school teacher are singled out and substantiated.

Key words: *general didactic principles, future teacher, entrepreneurial competence, primary school, system approach, specific principles, formation.*

УДК 378.02:372.8

Світлана Генкал

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0001-7812-6103

DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/114-126

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

У статті розкрито проблему вдосконалення методичної та педагогічної підготовки фахівців, набуття майбутніми вчителями біології готовності до організації проєктної діяльності учнів, умінь та досвіду формування компетентностей, активності, креативності. Мета статті полягає в обґрунтуванні складових готовності майбутніх учителів біології до організації проєктної діяльності учнів. У дослідженні використовуються теоретичні та емпіричні методи. Уточнено поняття «професійна готовність», визначено компоненти, рівні готовності та встановлено спрямованість методичної підготовки на підвищення професійної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх учителів біології.

Ключові слова: *професійна готовність, учитель біології, пізнавальна діяльність, проєктна діяльність, предметна компетентність, компоненти готовності, рівні готовності, педагогічний супровід.*

Постановка проблеми. У Концепції розвитку педагогічної освіти наголошується на тому, що якісна освіта є одним із головних чинників